

## 2. KAPITOLA, BŘEZEN: VÝVOJ ČLOVĚKA

### 1. týden: Historický vývoj člověka

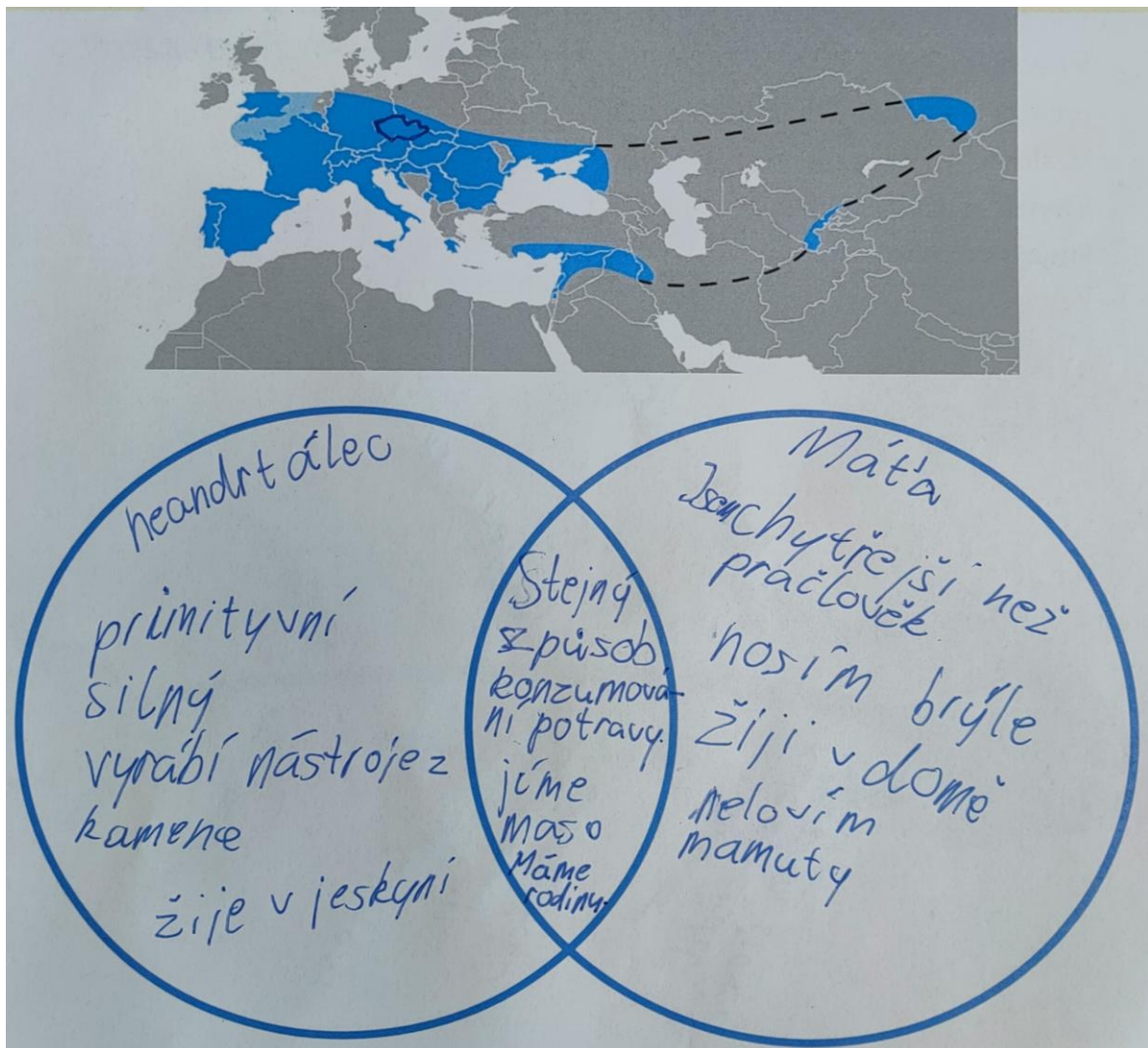
Str. 11, cvičení 1: Evokace, tajenka z textu – NEANDERTÁLEC (z písmen tohoto slova lze tvořit jiná slova).

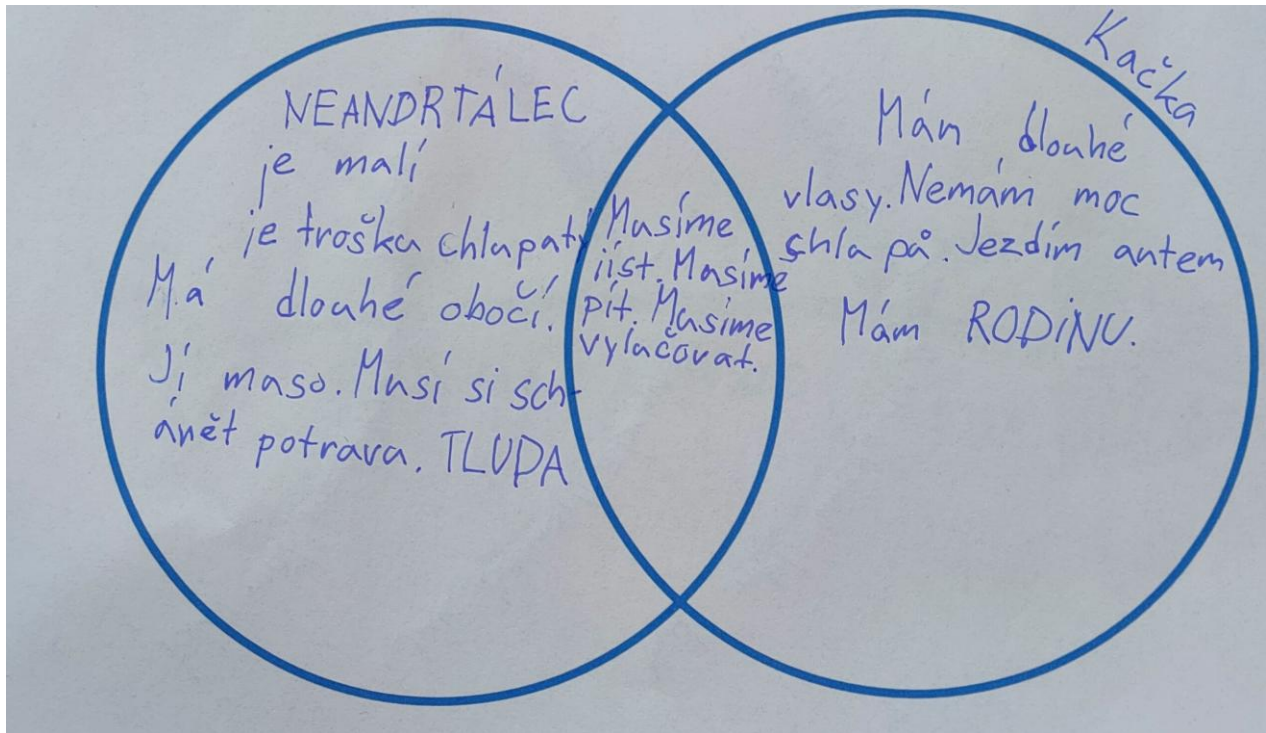
**INTERNETOVÁ JAZYKOVÁ PŘÍRUČKA** předepisuje psaní NEANDERTÁLEC, proto ve všech tvarech i slovech příbuzných uvádíme tuto podobu slov i v učebnici.

**T. Podholová:** K textu v učebnici lze přidat úkol na čtenářskou gramotnost - vyplývá/nevyplývá z textu (ANO-NE):

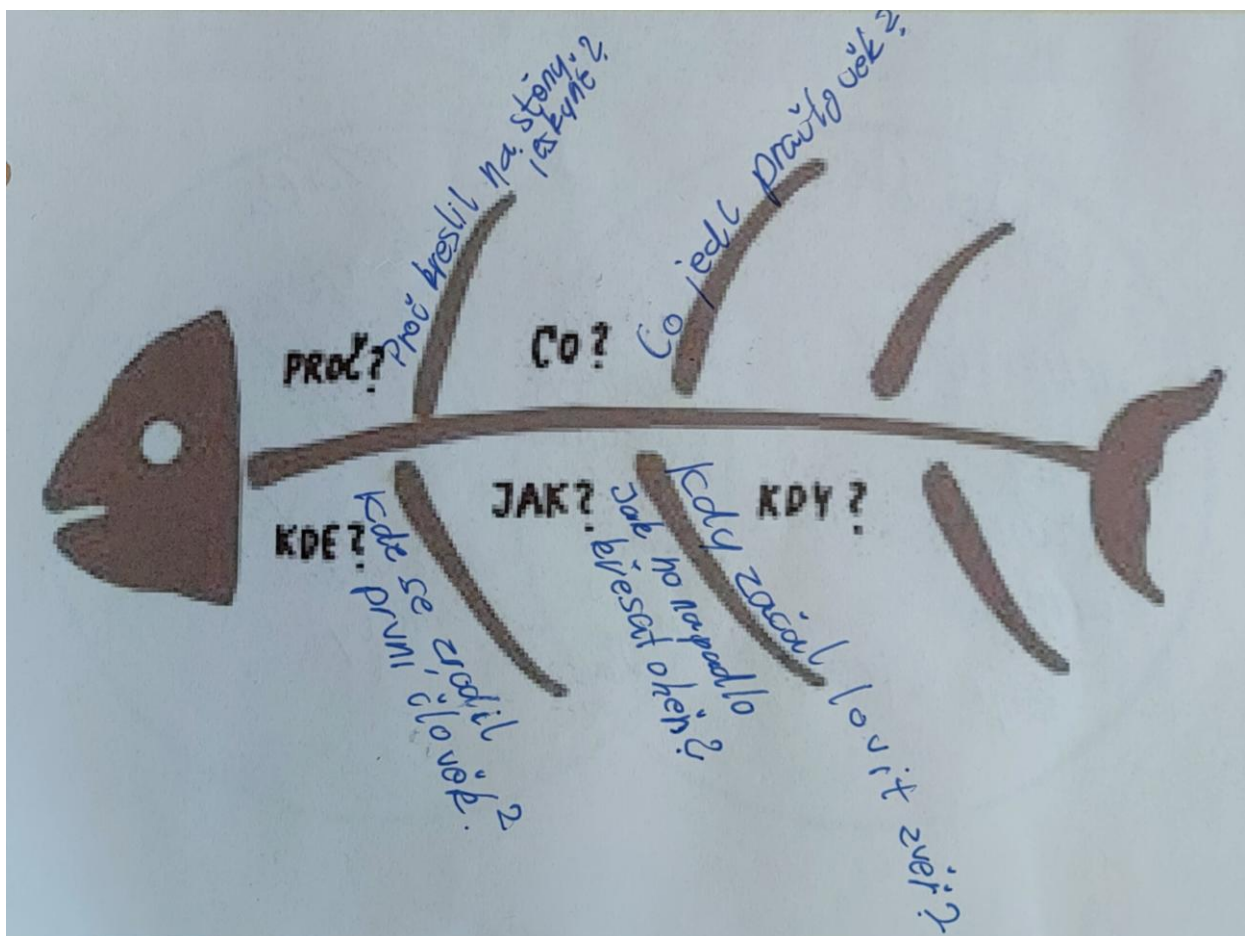
1. Neandertálci žili pouze na území dnešní Evropy.
2. Neandertálci byli přizpůsobeni životu v chladném podnebí doby ledové.
3. Neandertálci uměli vyrábět pouze kamenné nástroje.
4. Neandertálci lovíli spíše samostatně než ve skupinách.
5. Neandertálci pravděpodobně používali k dorozumívání gesta a jednoduchý jazyk.

**Vennův diagram:** NEANDERTÁLEC A JÁ (Mgr. D. Černá)





**Otázky RYBÍ KOST** – lze použít šablonu pro práci s textem, kde budou zapsané otázky přehlednější a čitelnější. Šablony najdete volně ke stažení na:  
<https://hanami.s5.cdn-upgates.com/p/p68e91b1006e4b-sablony-pro-praci-s-texty.pdf>



Proč byly řečny slocha mudné ?  
 Proč znali jen tři slova ?  
 Proč se zbytek dal vyjádřit jen křiváním  
 nebo pěstí  
 Jak spolu neandrtálci mluvili ?  
 Jak zněli řečny před jeskyní ?  
 Jak vyjadřovali věci, které neumeli říct slovy ?

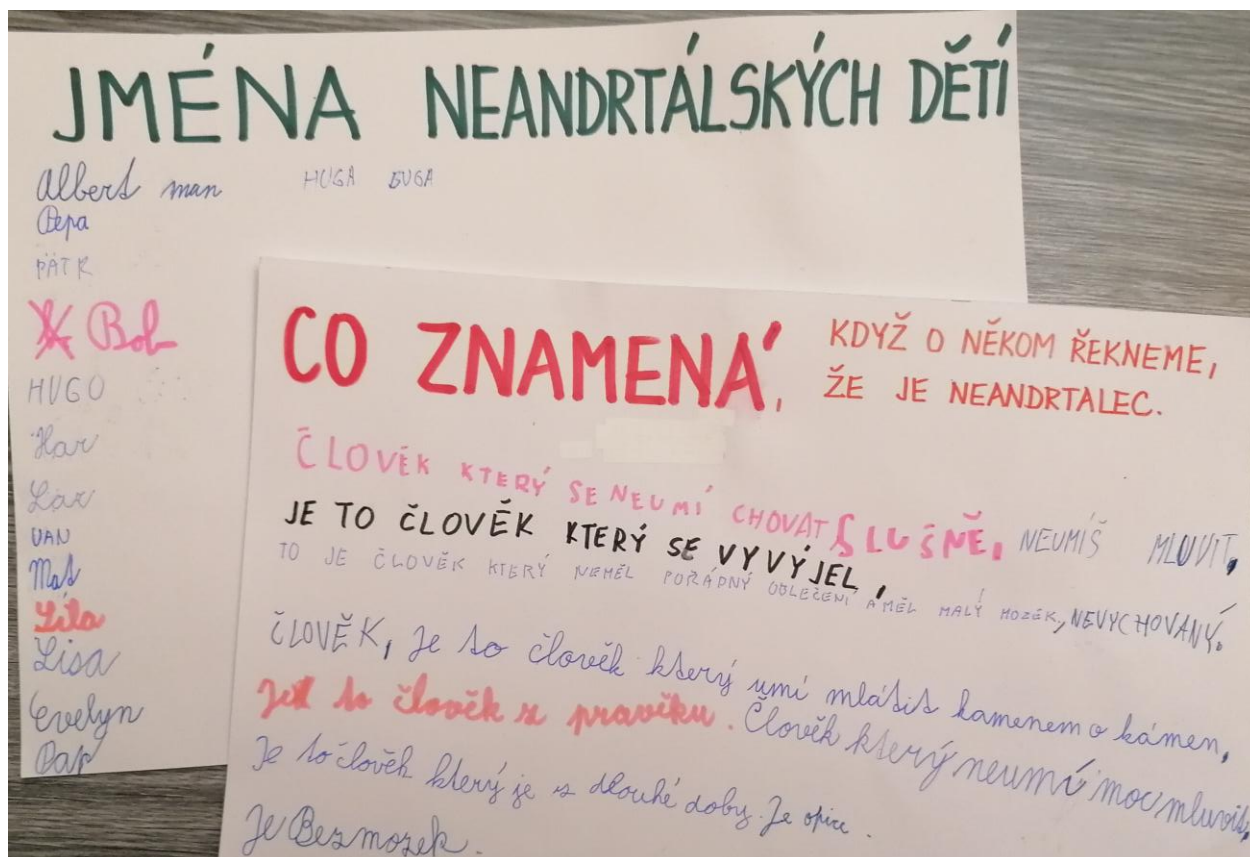
STR.	ŽEN.	MUŽ.
jméno	jeskyně	lyga
náměstí	leša	neandrtálec
sviře	pěst	svíček
hřiště	doba	suom
slovo	hluk	kyj
		Mumu
		řečen

**Str. 12, cv. 1: METODA OBÍHAJÍCÍ FLIPY** – rozdělíme třídu na 3 skupiny a každá skupina dostane 1 flip s nadpisem:

- JMÉNA NAEANDERTÁLSKÝCH DĚTÍ
- CO ZNAMENÁ, KDYŽ O NĚKOM ŘEKNEME, ŽE JE NEANDERTÁLEC
- NAVRHNI NEANDERTÁLSKÁ SLOVA NA:
  - navázání kontaktu (pozdravy):
  - varování před nebezpečím:
  - vyjádření citů a potřeb (láska, hlad).

**Každá skupina bude mít svoji barvu, kterou zapisuje, aby se při závěrečné diskuzi dalo lehce zjistit, kdo se koho na co ptal, kdo něčemu nerozuměl, s něčím nesouhlasil...**

- Skupiny začnou pracovat na svém flipu, zapisují nápady cca 5 minut.
- Po uplynutí času si skupiny flipy vymění – přečtou si, co napsali jejich předchůdci, s čím nesouhlasí nebo tam vidí chyby, udělají u informace otazník (vlastní barvou), a pak během 3-5 minut dopíší něco nového, co je napadne.
- Po 3-5 minutách proběhne 3. výměna, skupiny si zase přečtou flip, který obdržely, zkontrolují, napíší otazníky... a dopíší během 3-5 minut další svoje nápady.
- Nakonec se všechny flipy vrací původním skupinám.
- Následuje diskuse nad otazníky. Kdo napsal? – formuluje otázku pro skupinu, která informaci napsala, diskutuje se o chybných informacích – opravují se také chyby pravopisné, doplňují a vypichují se nejvýstižnější, nejpovedenější, nejvhodnější, nejoriginálnější nápady...



**ŽIVOTABÁSEŇ:** Vybrat některou používanou „šablonu“ pro životabáseň, nebo sestavit vlastní. Možno využít pdf soubor na [www.hanami](http://www.hanami) ŠABLONY PRO PRÁCI S TEXTEM:

<https://hanami.s5.cdn-upgates.com/p/p68e91b1006e4b-sablony-pro-praci-s-texty.pdf>

**ŽIVOT A BA'ŠEŇ**  
Jsem mandršálec,  
jsem pracovitý  
jsem silnější,  
Žiji v slupách.  
Tváří se kysele.  
Lkousím mluvit.  
Bojím se mamuta.  
Lbožňuji boj a maso.  
Přeji si nové kopí.

Jsem neandrtálec  
špinavý,  
nevyvinutý.  
Mým domovem je jeskyně.  
Žiji v Asii a Evropě.  
Čiším se staré.  
Tváří se neutrálně.  
Lkousím vyvinout řeč.  
Obávám se, že vyhyne.  
Potřebuji více jídla.  
Chci chytit mamuta.

**Str. 12, cvičení 2: ZPĚTNÁ VAZBA (odůvodnění lze psát nad slova)**

Obyvatelé naší planety se do dnešní podoby **vyvíjeli** mnoho **milionů** let.

V pravěku **bydli** v jeskyních nebo si stavěli jednoduchá **obydlí**.

**Sbírali** kořínky, bobule nebo celé **byliny** a **žvýkali** je. **Aby** se **nasýtili**, lovili

**zvířata**. K dorozumívání používali primitivní **jazyk**. Učili se **vyrábět** oděvy

i nástroje. Jak čas **plynul**, postupně se měnila stavba **lidského** těla, člověk

**byl vyšší**, vzpřímenější, ale také se zvětšovala mozkovna, a proto **byli lidé**

stále **víc přemýšliví** a **vynalézaví**.

Otvorili naši planety se do dnešní podoby vyvíjeli mnoho milionů let. V pravěku bydleli v jeskyních nebo si stavěli jednoduchá obydlí. Těžili kořínky, bobule nebo celé byliny a švýchali je. Aby se nasýtili, lovíli zvířata. K dorozumívání používali primitivní jazyk. Učili se vyrábět oděvy a nástroje. Jak čas plynul, postupně se měnila stavba lidského těla, člověk byl vyšší, vzpřímenější, ale také se světloua mnohonásobně, a proto byli lidé stále víc přemýšliví a vynalézaví.

Slovo **primitivní**: pravopis, význam, slova podobného a opačného významu.

#### PROPOJENÍ S PŘÍRODOVĚDOU, VLASTIVĚDOU:

**Mgr. Tereška Podholová**

Dělala jsem to s dětmi tak, že opravdu předváděly. Nebyl to výklad u tabule, ale vlastně jakási "dramatizace" života našich praprapra...předků. Vznikaly z toho velmi pěkné scénky, a hlavně názornost a činnost samotných dětí způsobila, že si to lépe zapamatovaly a hlavně pochopily.

Skupinová práce (6 skupin) – každá skupina – 1 odstavec

- jednotlivé skupiny dohledají obrázky ke „svému člověku“, **předvedou** svou část (jak se člověk choval, co dělal, čím se živil, jak lovil...), udělají (nebo nakreslí) si své typické nástroje
- na mapě ukážou výskyt daného druhu
- časové informace zaznamenají na časovou přímku

## VZNIK A VÝVOJ ČLOVĚKA A LIDSKÉ SPOLEČNOSTI (text)

Před mnoha miliony let se v oblasti dnešní Afriky a jihovýchodní Asie zrodila skupina lidoopů (hominoidů). Zpočátku žili na stromech, ale v důsledku změny přírodních podmínek sestoupili ze stromů a přizpůsobili se životu na zemi. Došlo k postupnému narovnání těla do vzpřímené polohy, začali chodit po dvou a užívat ruku k různým činnostem.

Vývojovou linii, která představuje pradávného předchůdce člověka, začíná **člověk zručný** (homo habilis). Svůj název získal díky schopnosti vyrábět jednoduché kamenné nástroje. Už měl dokonalejší stavbu ruky - palec byl oproti ostatním prstům v opozici. Horní končetiny byly zřejmě poměrně dlouhé. Obsah mozku byl však poloviční než dnes. Žil v Africe, v oblasti dnešní Keni. Měřil přibližně 120 cm a vážil okolo 40 kg. Měl ploché čelo, výrazné nadočnicové oblouky a masivní dolní čelist bez brady. Žil před 2,4 milionů let, tedy ve starší době kamenné.

Dalším stupněm lidského vývoje byl **člověk vzpřímený** (homo erectus). Živil se hlavně lovem, sběrem a používal už i oheň. Dokázal si vyrobit jednoduché kamenné nástroje - například pěstní klín. Žil na Jávě, v Africe, ale už i v Evropě a v Číně. Měřil 140 - 185 cm a vážil 40 až 70 kg. Postava byla už štíhlejší, což umožňovalo lepší chůzi a běh. Zvětšil se také mozek. Měl široký nos, čelisti a patro. Jeho tělo již nebylo tolik pokryto srstí. Hlavním dorozumívacím prvkem byla gesta a mimika. Žil před 1,9 miliony let, tedy také v době kamenné.

Mnoho, mnoho tisíc let uplynulo, než se objevil **člověk moudrý** (homo sapiens). Obsah mozku se již výrazně zvětšil, a to díky způsobu života. Bylo potřeba přemýšlet, jak bojovat o přežití - jednak s přírodními podmínkami (zima), jednak se ubránit divoké zvěři a opatřit si potravu. Větší tělo si žádalo víc potravy. Proto se naučil lovit ve skupinách. Člověk moudrý své mrtvé pohřbíval. Do hrobů jim dával nejrůznější předměty. Dokázal vyrábět složitější nástroje, u nichž používal i více materiálů - dřevo a kámen, a uměl sám rozdělat oheň. Žil před 200 tisíci lety, také v době kamenné, ale už zažil dobu ledovou.

**Neandrtálec** byl člověk, který patřil do stejné velké rodiny lidí jako my. Odborníci ho nazývají Homo neanderthalensis. Žil o něco dříve než člověk moudrý (homo sapiens), hlavně na území dnešní Evropy a části Asie. Byl nižší, silnější a měl široký nos a výrazné obočí. Tyto znaky mu pomáhaly přežít v chladném podnebí doby ledové. Neandrtálci uměli rozdělat oheň, vyráběli kamenné a dřevěné nástroje a

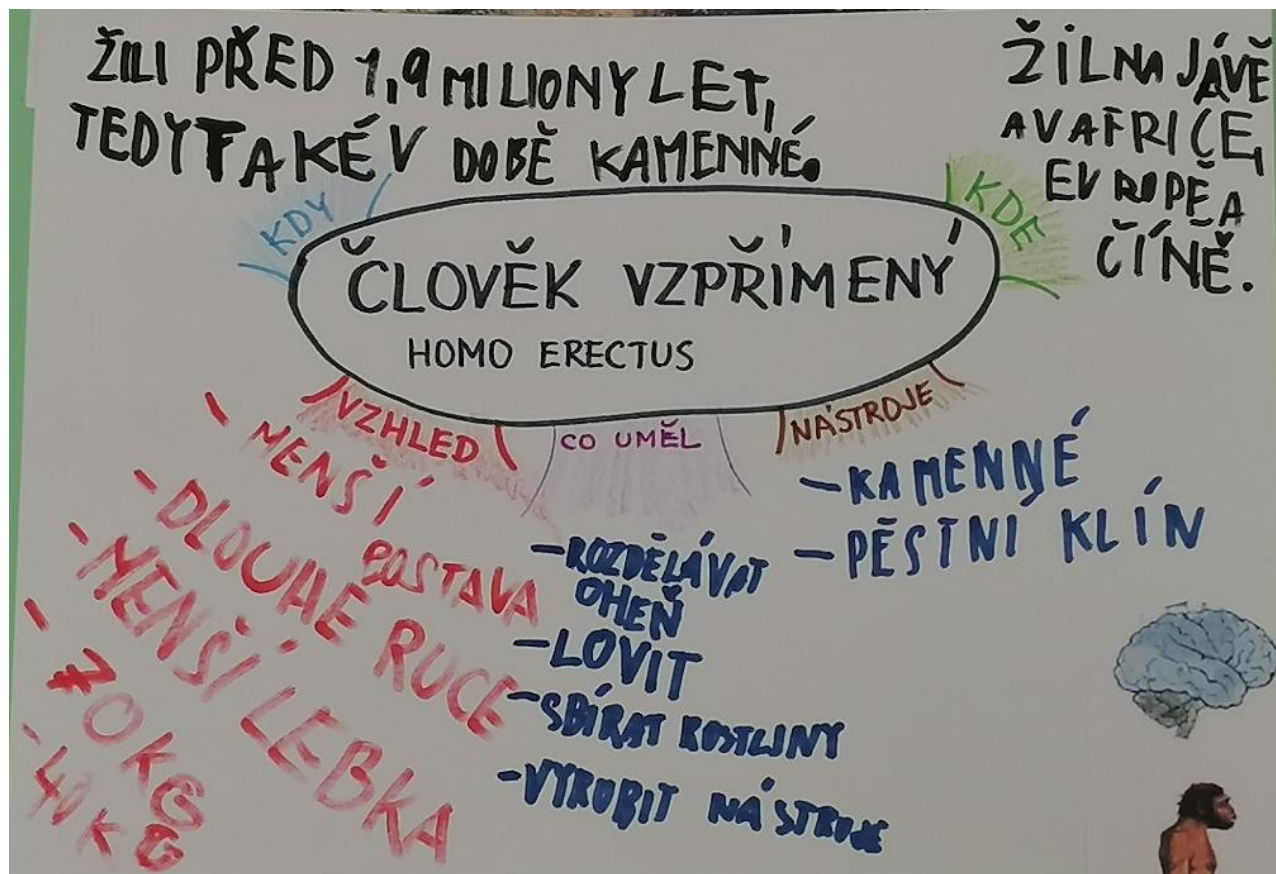
lovidi ve skupinách. Starali se o nemocné a zraněné členy své skupiny a své mrtvé pravděpodobně pohřbívali. Neandrtálci nejspíš měli jednoduchou formu řeči a dokázali spolu komunikovat. Dříve se vědci domnívali, že neandrtálci byli přímými předky dnešního člověka. Dnes ale víme, že to byli spíše naši vzdálení „bratřenci“. Když se naši předci, Homo sapiens, s neandrtálci setkali, někdy spolu měli děti. Proto může mít mnoho lidí v Evropě a Asii v sobě trochu „neandrtálské krve“.

Před zhruba 100 tisíci lety se vyvinul **člověk dnešního typu**, homo sapiens sapiens. Žil v tlupách, často kočovným způsobem života. Využíval dřevo, kosti a kámen - ten dokázal i štípat. Provozoval také umění - maloval jeskynní obrazy (jeskyně Lascaux ve Francii) a vyráběl sošky (velmi známá Věstonická venuše). Mrtvé pochovával a na cestu do světa mrtvých jim dával zbraně a jídlo. V tlupě už měli rozdělené úlohy: muži lovidi velká zvířata; ženy a děti sbíraly kořínky, byliny a plody, občas se také pokoušely ulovit drobnou kořist. Děti se od mala cvičily v různých dovednostech. Dokázaly z kamene vyrobit stále jemnější a jemnější nože a hroty oštěpů nebo šípů, vydělavat a krájet kůže, které následně sešivaly.

Po mrazivém období přichází oteplování. Začaly vysychat bažiny, vyhynula mohutná srstnatá zvířata, popřípadě se stáhla na sever. Lidé se museli této změně přizpůsobit. Změna byla výhodná - teplé a stálejší počasí dovolilo vznik prvního zemědělství. Doposud lidé semena trav jenom trhali. Nyní semena zaseli a zralé klasy posekali. **Ze sběračů se stávají zemědělci.** Tento druh obživy způsobil, že už byli vázáni na jedno místo. Tedy tam, kde měli svá políčka. Začali si proto stavět trvalejší příbytky. Tehdy si také lidé začali ochočovat zvířata. Mezi prvními zdomácněnými zvířaty byl vlk. Některé osady byly v úrodnějších oblastech, některé v méně úrodných.

Zdroje internetové: dejepis.com

knižní: FUČÍKOVÁ, Renáta a KROLUPEROVÁ, Daniela. *Pravěk a starověk Evropy: obrazové putování*. Praha: Práh, 2015. ISBN 978-80-7252-550-8.



### Str. 12, cvičení 2A)

Asi, přibližně, možná, pravděpodobně, **nejkrásnější**, snad, nejspíš.

Slovo do řady nepatří, protože je to jiný slovní druh a má jiný význam. Význam ostatních slov je „asi“ – jsou to slova podobného významu a v textech o historii se objevují u informací, které nejsou potvrzené, které nemusí být úplně přesné...

### Str. 13, cvičení 1, původní podoba plakátu:

**Název programu:** O PŮVODU ČLOVĚKA A VZNIKU KULTURY –

**Obsah programu:** Lektorovaná prohlídka expozic Pavilonu Anthropos seznamuje s nejstarší historií lidstva, vznikem a vývojem člověka i počátky umění a kultury.

**Místo:** Pavilon Anthropos, Pisárecká 5, Brno

**Prohlídky s průvodcem:** úterý, středa, čtvrtek, pátek

**Délka programu:** 60 min.

**Cena:** 110 Kč za žáka

[Lze zjistit, kolik by stále prohlídka i pro rodiče, kolik pro celou rodinu...](#)



Slovo **člověk**: jednotné číslo, slova příbuzná, číslo množné a slova příbuzná.

č. jed	č. mn	16. března
člověk	lidé	
člověka	lidi	
člověku	lidem	
člověka	lidi	
člověku!	lidé!	
člověku	lidech	
s člověkem	s lidmi	

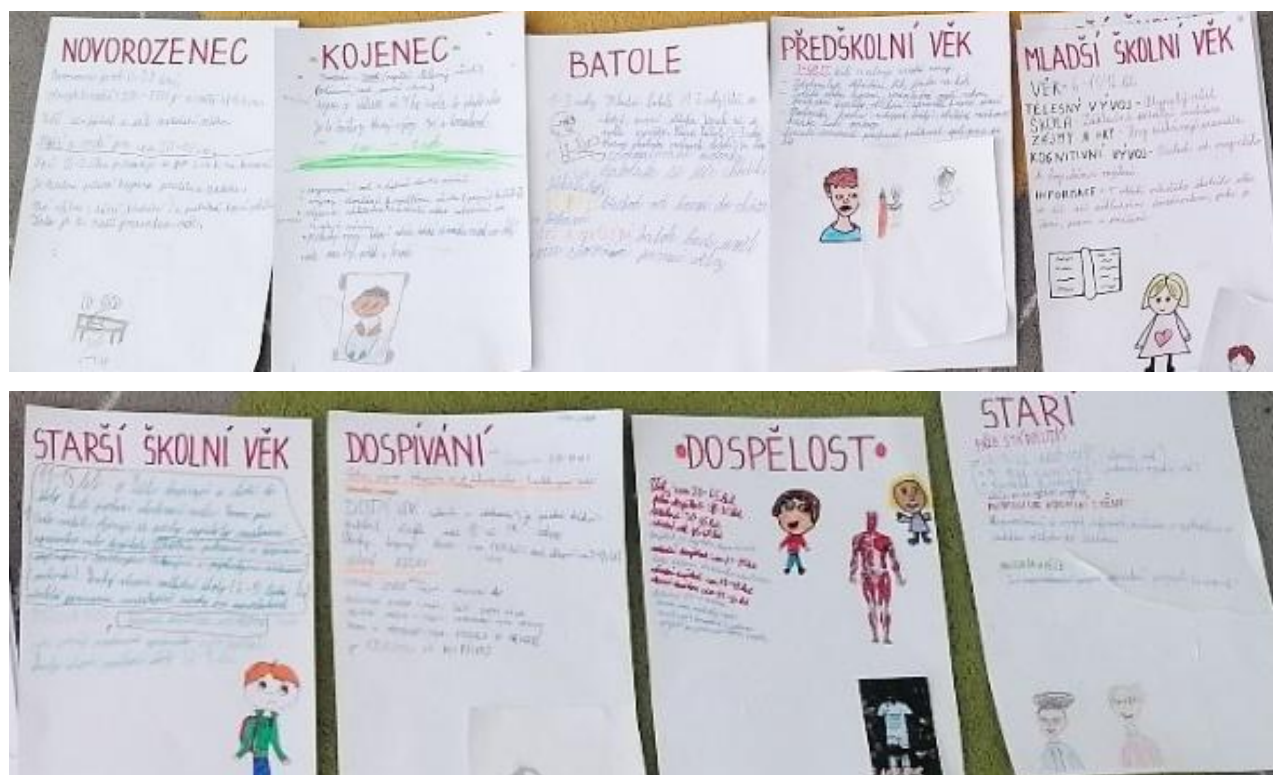
## 2. TÝDEN: LIDSKÝ ŽIVOT, JEDNOTLIVÉ ETAPY

Str. 14, cvičení 1:

Řada a): Slova jsou seřazena podle abecedy.


Řada b): Slova jsou seřazena podle počtu slabik, příp. písmen...

Některá slova mohou mít stejné číslo (kojenec, batole, mimino) – je nutné si význam neznámých slov dohledat, vysvětlit, zaznamenat na časové ose. Slova možno opsat na kartičky a ty složit např. podle abecedy a podle časové posloupnosti. Slova mohou sloužit do ALFABOXU ČLOVĚK.

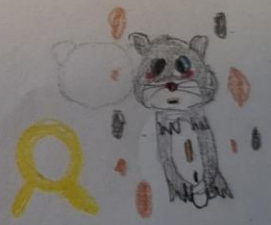


Str. 14, cvičení 2A) TVOŘENÍ PĚTILÍSTKŮ – **CÍLEM** je nejen vytvořit pětilístek („něco napsat“), ale hlavně používat různorodá – výstižná přídavná jména, tvořit smysluplné věty a souvětí a také do každého pětilístku napsat správné – celé slovesné tvary (minulý čas, přítomný čas a budoucí čas):


Já malá  
uplakává                      hladívá  
balila se                      napala jsem                      blbnula jsem  
Když jsem byla malá, řvávala jsem vše, co jsem našla.  
myška





Já dnes  
chytá                      hravá  
uklídám                      hřívám                      počítám  
Já mám doma malého Džungarského hříváka.  
Míša




Já dospělá  
vzdělává                      úspěšná  
budu se vzdělávat                      budu krmovat                      budu běhat  
Až budu velká, budu mít plný dům rožek.  
Michalka




Já malá  
 roztomilá maslivá  
 šlobila hrála skákala  
 Byla jsem krásně uvidaná.  
 Teresinka

Já dnes  
 osvěřená cílevědomá  
 jezdím maluji zpívám  
 Jezdím ráda na koni.  
 Přísaha zelená



Já dospělá  
 pracovitá krásná  
 pracoval krásně vystupoval  
 Budu mít koně.  
 Teresa



**Str. 14, cvičení 3B):** Postupně procházet cvičení str. 12-14 (až po cv. 1 na str. 15) a vypisovat na kartičky podstatná jména rodu středního (ideálně 1 kartička = 1 slovo). Slova psát velkým tiskacím písmem, aby byla čitelná, aby se z nich dal později vytvořit VÝUKOVÝ OBRAZ.

Kartičky by měly být dost velké, pokud budou děti psát slova v tom tvaru, jak jsou uvedena v textu, aby se k nim dal dopsat 1. p. č. j. (příp. 2. p. č. j.).

Kartičky se slovy mohou sloužit ke společnému určování vzorů (úkol str. 16/2A). Ze slov je možno vytvořit VÝUKOVÝ OBRAZ tak, že na arch papíru nadepíšeme názvy vzorů do 4 sloupců a pod ně nalepíme kartičky se správnými slovy – ideálně slova řadit podle abecedy.

**Str. 15, cv. 1:** Pochopit, proč je důležité skloňování (tvoření správných tvarů), zopakovat pádové otázky a tvoření různých tvarů slov ke jednotlivým pádům (v jednotném i množném čísle).

Dala by se vytvořit „**básnička**“, jak jsme tvořili např. se všemi tvary slova PŘÍRODA (PRAHA)... Vhodná slova k tomuto tématu: miminko, maminka, kamarád...

Př. Narodilo se miminko.

Z miminka jednou vyroste dospělák.

Miminku se věnuje celá rodina...

*miminek*

*maminky*

Denně se narodí několik **miminko**, která sají mateřské mléko od **maminka**.

*čele*

*kolena*

Když začne človíček lézt, mívá často bouli na **čelo** a odřená **koleno**.

*batolata*

*slov*

Většinou do tří let života umí všechna **batole** říct několik prvních **slovo**.

*kamarádů*

*pískovišti*

*auty*

Ve školce má mnoho **kamarád** a hrají si spolu na **pískoviště** s velkými **auto**.

**GRADACE - těžší varianta:** Žáci dostanou text, kde nebudou mít vyznačeny chybné tvary (také lze text předčítat, žáci naslouchají a „probudí je špatný tvar slova“).

## **NOVÉ UČIVO: VZORY PODST. JMEN RODU STŘEDNÍHO**

**METODICKÝ POSTUP: KONCOVKY PODSTATNÝCH JMEN RODU STŘ.**  
(ke všem krokům jsou v učebnici postupně zařazeny jednotlivé úkoly):

1. Poznat podstatné jméno.

2. Určit rod podstatného jména (převést podst. jm. do 1. p. č. j. – ten, ta, to).
3. Tvořit různé tvary podstatných jmen – komunikačně, ústně, poznat („slyšet“) chybný tvar, opravit ho na správný. Určit pád podstatného jména, rozumět pojmu „skloňovat“ – „vyskloňovat“ některá podstatná jména. Určit pád.
4. Vzor podstatných jmen – hledat typické znaky slov patřících k jednomu vzoru (rod, koncovka), vyvodit vzory rodu středního: město, moře, kuře, stavení.
5. **Určit vzor podstatného jména (toto je 1. část učiva)** – nastudovat algoritmus určování, porozumět mu a užívat postup v praxi (stejná koncovka v 1. a 2. p. č. j.).

### **Str. 16/1 Pátračka, jak vyvodit vzory podstatných jmen rodu středního:**

Potřebujeme:

- a) lístečky s větami,
- b) kartičky se vzory.

Děti dostanou lístečky s větami – každé dítě má 1 větu.

**1. úkolem** bude vytvořit dvojice, aby věty dvojic patřily k sobě (ve větách budou dvě stejná slova: podst. jm. r. středního, v 1. p. č. j a ve 2. p, č. j.).

#### **Návrh vět, které mohou žáci dostat (věty rozstříhat):**

Všichni víme, k čemu slouží jízdní **kolo**. Bez **kola** nikam nedojedeš.

Když se člověk začne víc hýbat a méně mlsat, je to jako **kouzlo**. Cítí se daleko lépe, ale změnu životního stylu musíme udělat každý sám, bez **kouzla**.

Moje **tělo** naštěstí funguje skvěle. Bez zdravého **těla** bych nemohl/a sportovat.

Mým oblíbeným sportovním náčiním je **švihadlo**. Bez **švihadla** se neobejdu.

**Nebe** se dnes zatáhlo. Za chvíli začaly z **nebe** padat kapky deště.

V zimě **pole** odpočívá a nabírá sílu. Letos jsme sklidili brambory z našeho **pole**.

**Labe** je největší česká řeka. Voda z **Labe** teče až do Německa.

Patří **rajče** mezi ovoce nebo zeleninu? Bez **rajčete** si nedovedu představit svačinu.

Uteklo nám malé **štěně**. Bez **štěněte** nemůžeme jít domů, musíme ho najít.

Ája si oblíbila naše nové **koště**. Bez **koštěte** se neobejde žádný úklid.

Moje **dětství** zahrnovalo spoustu povinností. Z **dětství** si pamatuju hlavně práci.

Když se špinavé **nádobí** nakupilo v kuchyni, nastala mela. Mytí **nádobí** byla pro nás nejméně oblíbená činnost.

Můj pokojíček, to bylo moje **království**. Do svého **království** jsem se schovala, když jsem chtěla mít klid.

**2. úkol: Máme na kartičkách vzory rodu středního v 1. p. č. j. a 2. p. č. mn.:**

(město – bez města, moře – bez moře, kuře – bez kuřete, stavení – bez stavení).


Kartičky rozmístíme ve třídě, aby k nim měli všichni žáci přístup.

Dvojice žáků mají za úkol rozhodnout, ke kterému vzoru položí svoje věty tak, aby tučně označená slova patřila k daným vzorům. Hledáme společné znaky.

**Str. 16/1 A) Dopiš do tabulky nápovědu pro určení vzorů podstatných jmen rodu středního:**

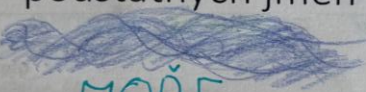
koncovky podst. jm. v 1. p. č. j.	koncovky podstatných jmen ve 2. pádu, č. j. (bez)	VZORY podst. jmen r. stř.
-o lýt <b>ko</b>	-a (bez) lýt <b>ka</b>	MĚ <b>STO</b>
-e ne <b>e</b>	-e (bez) ne <b>e</b>	MOŘ <b>E</b>
-ě hřiš <b>ťě</b>	-ě hřiš <b>ťě</b>	
-e dvojč <b>e</b>	-ete (bez) dvojč <b>ete</b>	KUŘ <b>E</b>
-ě mlád <b>ě</b>	-ěte mlád <b>ěte</b>	
-í stáří	-í (bez) stáří	STAVEN <b>Í</b>

**6. Vyskloňovat vzory** – upevnit si správné „vzorové“ tvary (2. část učiva).




**VZORY** podstatných jmen


MĚ**STO**  
-o  
bez města



MOŘ**E**  
-v,(ě)  
bez moře



KUŘ**E**  
-v,(ě)  
bez kuřete



STAVEN**Í**  
-í  
bez stavení

pád	č. j.	č. mn.
1.	město	města
2.	města	měst
3.	městu	městům
4.	město	města
5.	město!	města!
6.	městě	městech
7.	městem	městý

č. j.	č. mn.
1. moře	moře
2. moře	moří
3. moří	mořím
4. moře	moře
5. moře!	moře!
6. moří	mořích
7. mořem	moří

č. j.	č. mn.
1. kuře	kuřata
2. kuřete	kuřat
3. kuřeti	kuřatům
4. kuře	kuřata
5. kuře!	kuřata!
6. kuřeti	kuřatech
7. kuřetem	kuřaty

č. j.	č. mn.
1. stavení	stavení
2. stavení	stavení
3. stavení	stavením
4. stavení	stavení
5. stavení!	stavení!
6. stavení	staveních
7. stavením	staveními

**Str. 16: Práce s tabulkou vzorů, tvořit věty stejně jako na str. 15/2B)**

Všimát si stejných tvarů, rozdílných, dvou možností...

**Ukázky žákovských prací: Mgr. Z. Staňková, Ph.D.**



Děti

1. p. děti
2. p. děti
3. p. děti
4. p. děti
5. p. děti
6. p. děti
7. v. děti

Babole

1. babole
2. babole
3. babole
4. babole
5. babole
6. babole
7. babole

svíce

1. svíce
2. svíce
3. svíce
4. svíce
5. svíce!
6. svíce
7. svíce

mladi

1. mladi
2. mladi
3. mladi
4. mladi
5. mladi
6. mladi
7. mladi

koti

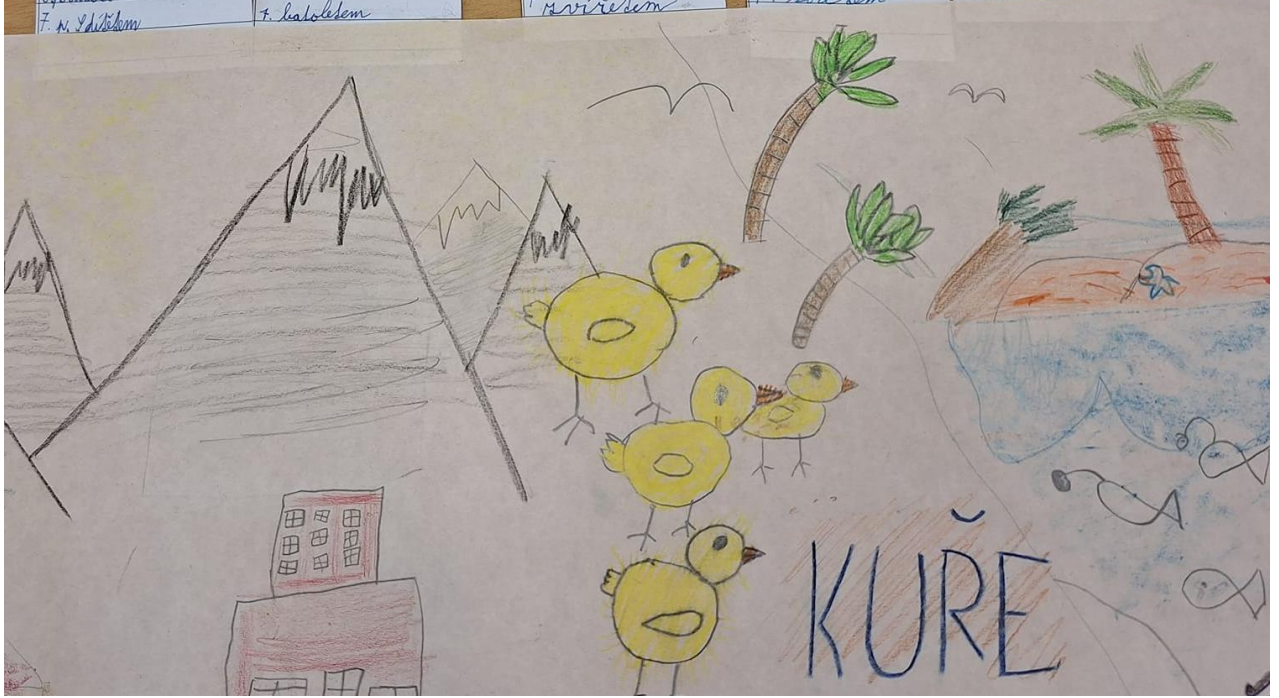
1. koti
2. koti
3. koti
4. koti
5. koti
6. koti
7. koti

kuře

1. kuře
2. kuře
3. kuře
4. kuře
5. kuře
6. kuře
7. kuře

šlani

1. šlani
2. šlani
3. šlani
4. šlani
5. šlani
6. šlani
7. šlani



staveni

1. staveni
2. staveni
3. staveni
4. staveni
5. staveni
6. staveni
7. staveni

balani

1. balani
2. balani
3. balani
4. balani
5. balani
6. balani
7. balani

čarani

1. čarani
2. čarani
3. čarani
4. čarani
5. čarani
6. čarani
7. čarani

pohlavi

1. pohlavi
2. pohlavi
3. pohlavi
4. pohlavi
5. pohlavi!
6. pohlavi
7. pohlavi

spavi

1. spavi
2. spavi
3. spavi
4. spavi
5. spavi
6. spavi
7. spavi

čisteni

1. čisteni
2. čisteni
3. čisteni
4. čisteni
5. čisteni
6. čisteni
7. čisteni

žesani

1. žesani
2. žesani
3. žesani
4. žesani
5. žesani!
6. žesani
7. žesani

stavi

1. stavi
2. stavi
3. stavi
4. stavi
5. stavi
6. stavi
7. stavi

pohlavi

1. pohlavi
2. pohlavi
3. pohlavi
4. pohlavi
5. pohlavi!
6. pohlavi
7. pohlavi

staveni

1. staveni
2. staveni
3. staveni
4. staveni
5. staveni
6. staveni
7. staveni

malovani

1. malovani
2. malovani
3. malovani
4. malovani
5. malovani
6. malovani
7. malovani

šlani

1. šlani
2. šlani
3. šlani
4. šlani
5. šlani
6. šlani
7. šlani

7. **Využívat vzory ke správnému pravopisu (toto je 3. část učiva)** – pochopit, k čemu nám vzory slouží, kdy nám pomůžou, jaké pravopisné učivo vzory řeší a jak je využijeme v praxi. Je to úplně jiné učivo, než na jaké byli žáci dosud zvyklí, týká se jen podstatných jmen a jejich koncovek. Žák si musí uvědomit, které slovo je na psaní problematické – **má v koncovce i/y po pravopisně obojetné souhlásce**, a musí si zautomatizovat postup odůvodňování: určit vzor, říci si vzor podstatného jména ve stejném pádu jako je podstatné jméno, které mají napsat, a podle vzoru doplnit koncovku).

**Str. 17/2 U červených slov žáci neumí odůvodnit koncovku, protože tam mají dopsat i/y po obojetné souhlásce:**

Pepa s Ájou cvičili se svými **švihadly**. Skákali s propnutými **koleny**.

Když se jim to podařilo, byli v sedmém **nebi**. Pak si u sousedů hráli

se dvěma **koťaty**. Další zábavou byla jízda po **zábradlí**.

Navečer šla celá Šikulova rodina na procházku do **polí**.

8. **Přiřazovat správné tvary vzorů k podstatným jménům, odůvodňovat a psát správně koncovky podstatných jmen rodu středního – toto je cíl. Pozor na vzor stavení a koncovka v 7. p. č. mn.: staveními** (kterou si musí žáci pamatovat).

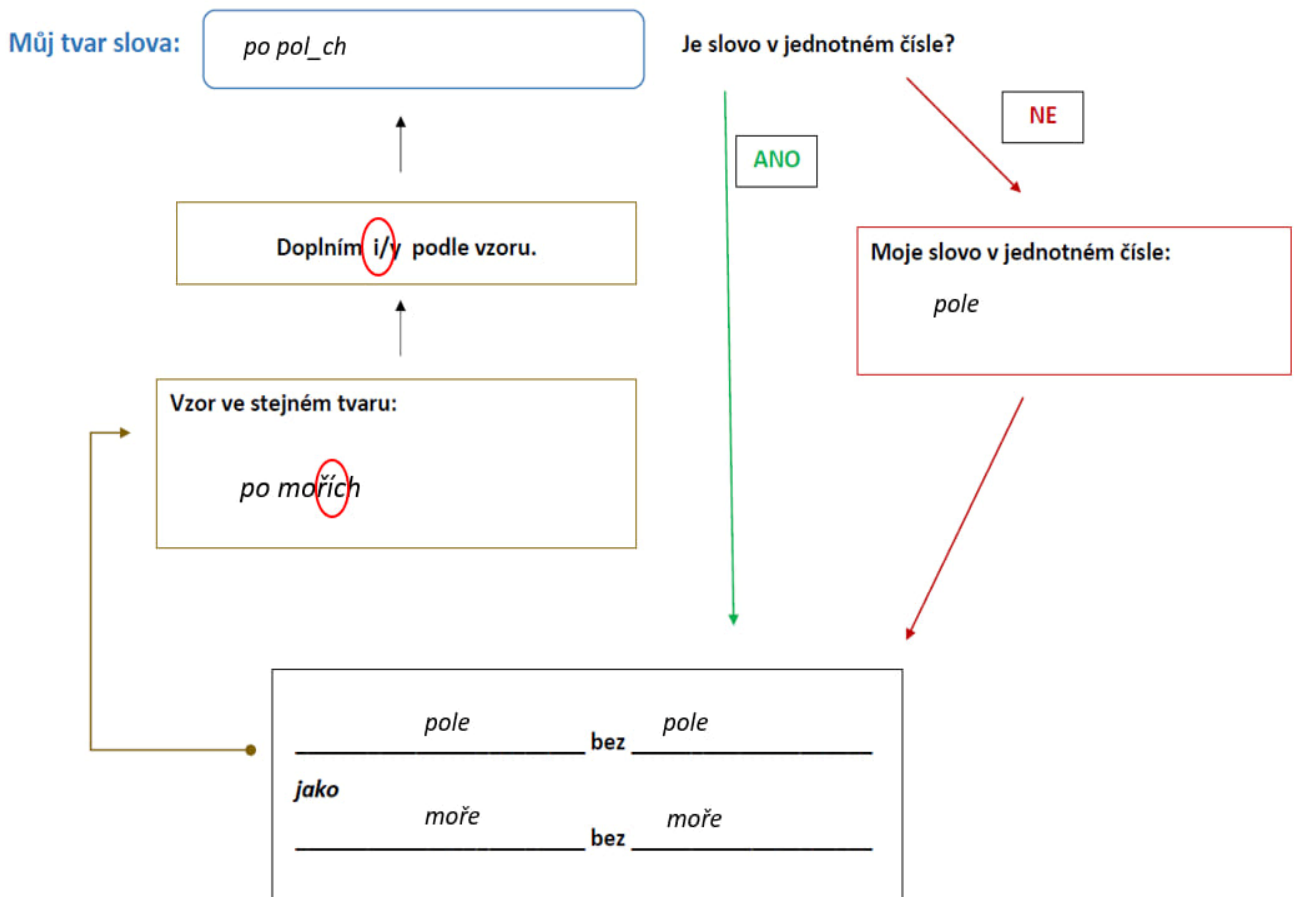
**Problémový úkol:**

- a) Podtrhni ve větě podst. jména rodu středního.
- b) Označ žlutě ta podst. jména rodu středního, u kterých nevíš, proč mají na konci i/í nebo y/ý.
- c) Vysvětli, proč sis u některých podst. jmen nevěděl s koncovkou rady. Která to jsou podstatná jména? Co mají společného?

K nacvičení algoritmu, jak odůvodňovat a psát správně, může sloužit pomůcka

**Zuzky Staňkové:** Dala jsem dětem větu s výrazem 'po pol\_ch' a prázdnou tabulku. Ve skupinách měli za úkol napsat podrobně kroky, co jim běží hlavou, jak dojdou ke vzoru a pracují s ním. Podle jejich tabulky jsem vytvořila pomůcku, zalaminovala a dala ji dětem, které potřebují kroky odůvodňování vidět.

1. po pol_ch	2. Do jednotného čísla	3. pole bez pole jako moře bez moře
4. po mořích	5. po polích	



Můj tvar slova:

Je slovo v jednotném čísle?

ANO

NE

Doplním i/y podle vzoru.

Moje slovo v jednotném čísle:

Vzor ve stejném tvaru:

\_\_\_\_\_ bez \_\_\_\_\_  
*jako*  
\_\_\_\_\_ bez \_\_\_\_\_

Vzory středního rodu
město
moře
kuře
stavení

Naše krajinské město je Ústí nad Labem.  
Líbna jedeme na výlet do města.  
Město Praha patří řeka Vltava.  
Po dlouhé cestě vidím město.  
Město, počkej chci lydlit!  
O městě píšou knihu.  
Město městem a venčiči je rozdíť.

### 3. týden: LIDSKÉ TĚLO

#### Str. 18/1: Podst. jména rodu středního k tématu LIDSKÉ TĚLO

**DOPORUČENÍ:** Některá slova z tohoto tématu se nesklonují v množném čísle podle vzoru dle koncovky v j. č., mají **nepravidelné skloňování**, proto je v učebnici doporučení, ať s nimi žáci v etapě vyvozování nového učiva **NEPRACUJÍ**.

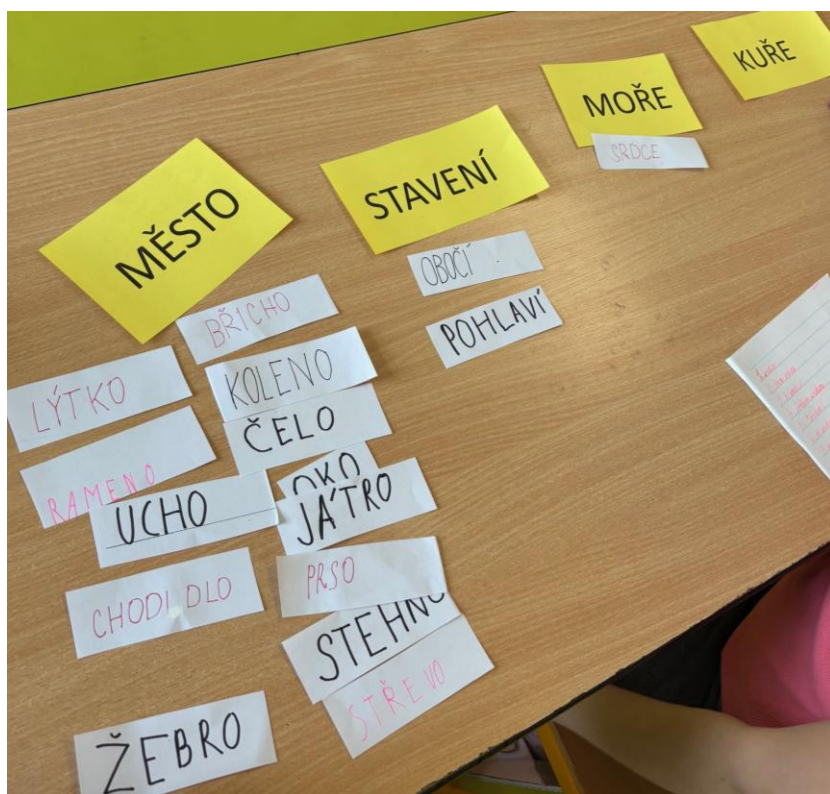
**oko (město) – oči (kosti), ucho – uši, dítě – děti.**

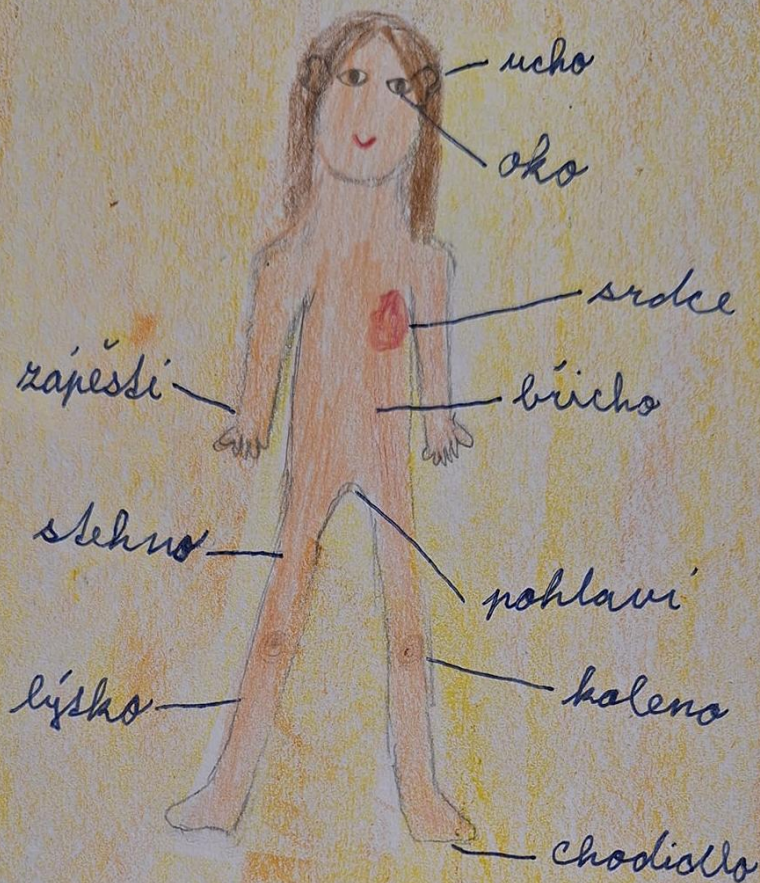
Pokud se některé z těchto slov v práci žáků vyskytnou, můžeme využít jako „problémový úkol“ a také využít při práci s internetovou jazykovou příručkou, kde správné vzory žáci vyhledají. Když budeme slova skloňovat v j. a mn. čísle, objevíme nesrovnalosti: *město bez města jako oko bez oka, ale dvě města bez měst – dvě oči bez očí.*

Tvar **oči, uši** patří do ženského rodu a skloňuje se podle vzoru kosti. V mn. čísle je tvar **děti** ženského rodu (ty děti) a skloňujeme ho také podle vzoru kosti (děti bez dětí jako kosti bez kostí). Proto také v přičestí minulém píšeme **-y** (Děti běhaly).

#### Nápověda slov pro případ potřeby:

MĚSTO	MOŘE	KUŘE	STAVENÍ
žebro, střevo	srdce	batole	zápěstí
chodidlo	nebe	nemluvně	předloktí
lýtko, rameno	hřiště	varle, mládě	pohlaví
čelo, břicho	vejce	novorozeně	obočí





Podstatná jména - řad střední - VZORY

město

- město bez města
- stehno bez stehna

moře

- moře bez moře
- srdce bez srdce

kuře

- kuře bez kuřete
- dítě bez dítěte

stavení

- stavení bez stavení
- ruce bez ruce

## Str. 18/2: Gabby Dawnay: PĚTIMINUTOVÉ PŘÍBĚHY LIDSKÉHO TĚLA

Co způsobí, že se hýbeš? Jsou to **svaly**, skvělé.

Díky svalům běháš, skáčeš... Máš je v celém těle.

Od hlavy až ke konečkům prstů dole na nohou máme v těle mnoho **kostí**, ochránit nás pomohou.

Je to pružné, dotýkat se věcí také může, tenký orgán, obal těla, nazývá se **kůže**.

**Srdce** je ti navždy věrné, je silák i poeta.

Do nejdelší smrti tančí v rytmu tvého života.

Houbovité vaky v hrudi prý jsou plné sklípků...

Za dýchání patří **plicím** tisícero díky!

Úkolem je **pracovat se slovesnými tvary** – podtrhnout celé tvary, tak aby slovesa dávala smysl (*pomohou ochránit, může se dotýkat...*) – určit osobu, číslo a čas.

Možno také pracovat s **tvary slovesa být**: vyhledat v textu, časovat ve všech časech.

The image shows a handwritten worksheet on a grid background, divided into four quadrants by a vertical and a horizontal line. Each quadrant has a title and contains various words, drawings, and a sentence.

- MOŘE** (Sea): Includes a drawing of waves and the word "srdce" (heart).
- MĚSTO** (Town): Includes drawings of a house and a person, and words: "RAMENO", "hlava", "helen", "oko", "hruď", "Mamma", "AUDA JEF", "čelo", "hlava".
- KURĚ** (Chicken): Includes a drawing of a chicken and words: "DÍTĚ", "BATOLE".
- STAVENÍ** (Building/Construction): Includes a drawing of a person and words: "hlava", "dýchání", "Rigips", "výztužný praporek", "CBO C1".

At the bottom of each quadrant is a sentence:

- Under MOŘE: "Srdce slouží k proudění krve." (The heart serves for blood flow.)
- Under MĚSTO: "Lýže je část naší nohy." (The ski is part of our foot.)
- Under KURĚ: "Dítě do 11 let je mladší školní věk." (A child under 11 years is younger school age.)
- Under STAVENÍ: "Dýchání je proces člověka." (Breathing is a process of a human.)



Str. 19/1

Lékař se ptal na mé dětství (stavení). Co děláš pro zdraví (stavení)?

Máš zkušenosti s otužováním (stavením)? Víš, jak se cvičí s chodidly (městy), abys neměl ploché nohy a nebolela tě kolena (města)?

Jak často chodíš na hřiště (moře)? Bruslíš na kluzišti (moři)?

Pohyb prospívá srdci (moři) a celému mému tělu (městu).

Často běhám venku s chlapci i děvčaty (kuřaty).

#### 4. týden: Mezilidské vztahy, emoce, sexuální výchova

##### Str. 19/2 B): emoce a práce s emocemi

EMOCE: Vytvořit barevnou škálu citů (barevný diagram + názvy), hledat opaky:

Radost – smutek

Láska – nepřátelství, nenávisť

Stres – pohoda

Strach – odvaha

**Písemně:** Stres (strach)– kdy jsem ve stresu (mám strach), jak se bráním, co mi pomáhá proti stresu, antistresové techniky – vyzkoušet...



starost-  
překvapení-  
posměch-

Proč láska tak ovlivní člověka?  
Jsi spokojený se svým dětstvím?  
Hraješ si rád s různými čísly?  
Poradíš si s krátkými slovy?  
Máš problémy s některými jídly?  
Jíš pravidelně jogurty s ovocí?  
Poznáš nějaká domácí zvířata?

Sportovci pečují o své zdraví. Pyšní  
se vysportovanými těly. Pravidelně  
běhají údolními a kolem polí. Cvičí  
se závažími. Pádají pádly.  
Surfuji na moři. Kus života  
tráví na hřištích. Rádi vypravují o  
vítězstvích.

**Str. 20/1:** Modrá slova - určit rod, u rodu středního – pád a vzor.

Byl pátým **kolem** u vozu.

Byl zbytečný, nepotřebný.

Co na **srdci**, to na jazyku.

Moc mluví, říká všechno hned.

Můžeš na něm štípat **dříví**.

Vydrží úplně všechno.

Pyšní se cizím **peřím**.

Chlubí se něčím, co není jeho.

Je ti podobný jako vejce **vejci**.

Jste stejní, jeden jak druhý.

Drží se ho jako **klíště**.

Vůbec se ho nemůže zbavit.

To je ale **kopyto**.

Je strašně nešikovný.

Rčení o lidském těle  
šla hlava kolem - člověk je zmolený  
do všeho strkal nos - o všechno se zajímal  
rapsal za ucho - pomatovat si něco  
jedním uchem tam a druhým ven - vypustit z hlavy  
na stará kolena - ve stáří  
něco dobrého na zub - nějaké dobré jídlo / potraviny  
se za patami jen houčilo - běžel velice rychle  
do oka mu padl - něco ho zaujalo  
uhodil hřebíčkem na hlavičku - hápl na so  
napsané na čele - jde to vidět  
hřícet z plných plic - hřícet hodně nahlas  
zlobila jse jen na oko - jen to hrála  
poslouchat na půl ucha - poslouchat nepozorně

RČENÍ O LIDSKÉM  
TĚLE ↓ J. dubna  
Co na srdci  
to na jazyku -  
je upřímný  
Tělo jako skála -  
pevný tělo  
na stará kolena -  
ve stáří  
Vodí ho  
Vodí ho na nos -  
vymýšlí si  
Dám si něco na zub -  
bude mlsat  
mít plné zuby -  
jde někomu na  
nervy  
sedíví mi vlasy -  
mám starosti  
být stěra - jsi meši-  
ka

Str. 20/2 - ŘEŠENÍ:

Jsi spokojený se svým **dětstvím (stavením)**? Hraješ si rád s **čísly (městy)**?  
Poradíš si s krátkými **slovy (městy)**? Máš problémy s některými **jídly (městy)**?  
Jíš pravidelně jogurty s **ovocem (mořem)**? Poznáš nějaká domácí **zvířata (kuřata)**?

**Str. 20/3- ŘEŠENÍ:** Nejdříve je třeba dobře procvičit tvary vzorů v množném čísle – především tvar staveními a koncovku – ími, kterou si musí žáci pamatovat:

Sportovci pečují o své zdraví. Pyšní se vysportovaným(i) **těly (městy)**. Pravidelně běhají **údolími (staveními)** a kolem **polí (moří)**. Cvičí se **závažími (staveními)**. Pádají **pádky (městy)**. Surfují na **mořích**. Kus svého života tráví na **hřištích (mořích)**. Rádi vypravují o **vítězstvích (staveních)**.

**Str. 21/ 1:**

podst. jm	název smyslu	orgán, kde sídlí	slovesa	
vidění	oči	hlava	kouká vidí	
slyšení	sluch	ucho	slyší poslouchá	
dotek	hmat	ruka	osahává dotýká se	
chuť	chuť	žaludek	líze ochutnává	
vůně	čich	nos	čichá dýchá	

**MYŠLENKOVÁ MAPA LIDSKÉ SMYSLY** (v rámci Přírodovědy).

**DOPORUČENÍ:** MM by měla být **nejpřehlednějším** shrnutím nejdůležitějších informací k tématu a ve 4. třídě už by měla být také **strukturovaná, tzn.**, že je na 1. pohled zřejmé, viditelné a „nejnápadnější“ **TÉMA** myš. mapy (uprostřed plochy). Z tématu vycházejí „větve MM“, což jsou podtémata (nejdůležitější části tématu). Každá větev má svoje označení, nadpis (zde jednotlivé smysly) – ideálně v oválu nebo v obdélníku a celá větev + její název + ovál mohou být zvýrazněny jednou barvou. (jako v MM č. 1)

K jednotlivých částem se zapisují klíčová slova, myšlenky – ideálně doplněné znaky, piktogramy, obrázky a ideálně. (jako v MM č. 1)

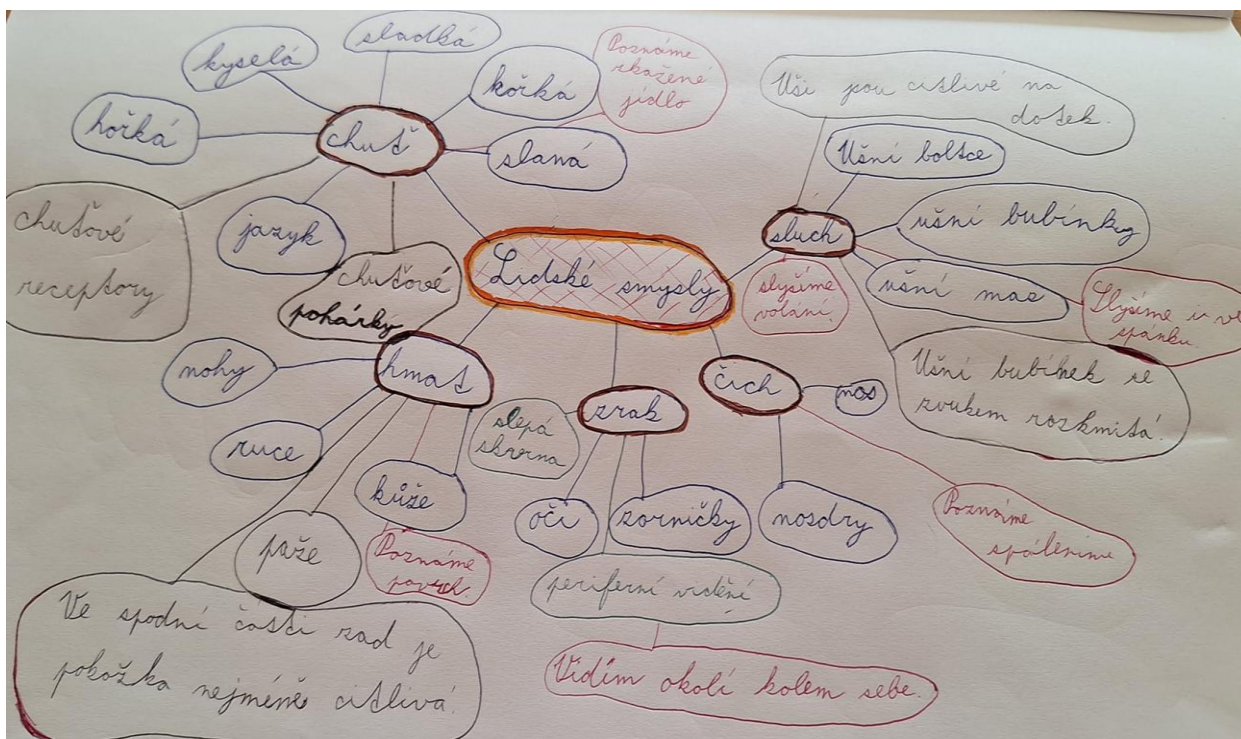
**Není vhodné** celou mapu nakonec podkreslit různými barvami (ztrácí se čitelnost i přehlednost) – viz mapa č. 3.

Také je škoda, když žáci zapisují informace „kolem dokola“ celé plochy, nerespektují „řádky“ a polovina informací je nakonec „vzhůru nohama“. Při vystavení takové MM, se půlka „obrazu“ stává nečitelnou, nepřehlednou (č.3).

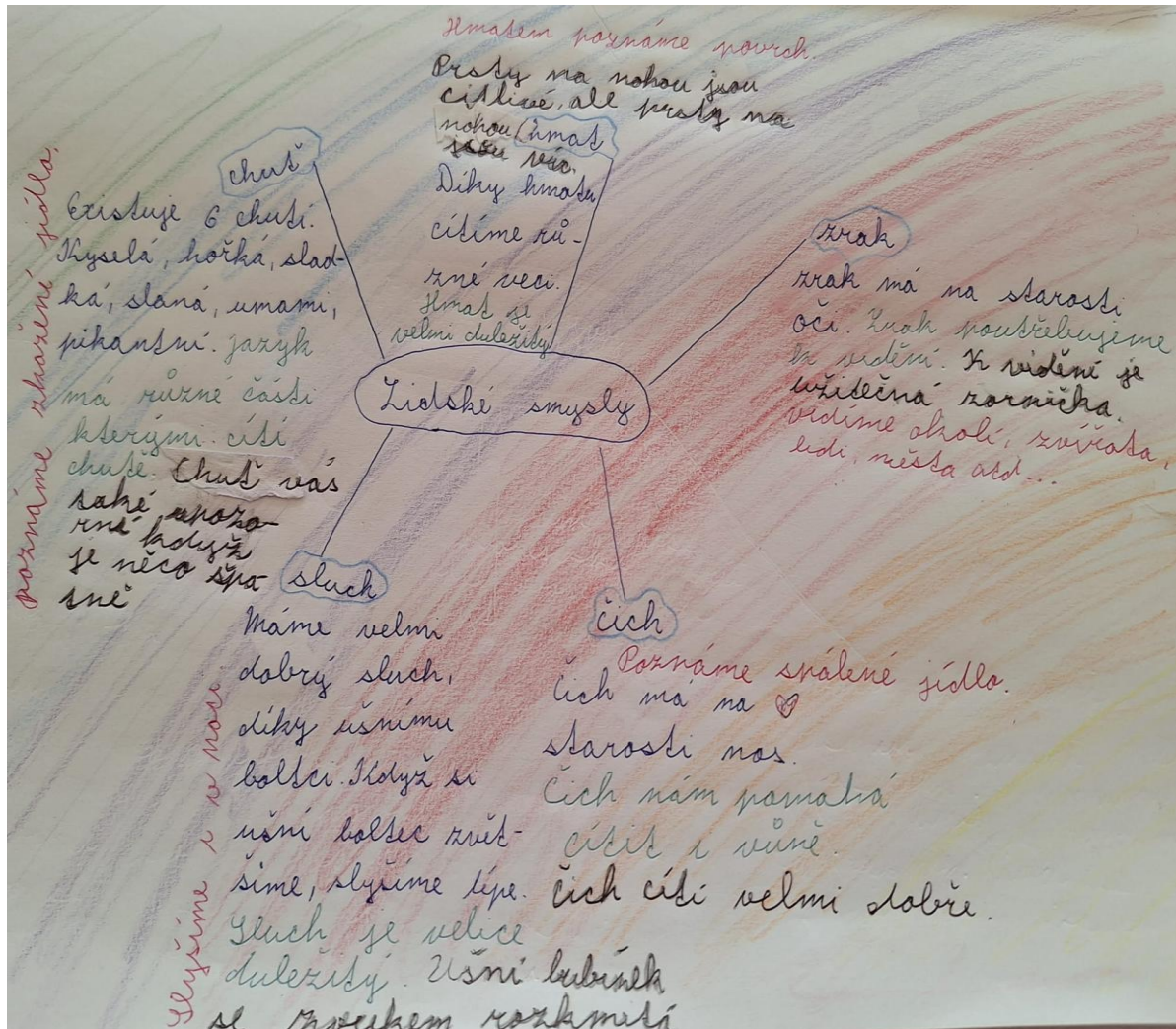
**Myšlenková mapa 1:**



**MM č. 2:**



## MM č. 3



## 2. Dopiš nad podstatná jména vzory ve stejném tvaru a doplň i, í, y, ý.

Ve výuce o zdraví (stavení) se zabýváme zdravými jídly (městy) a jejich složením (stavením). Od pondělí (stavení) ochutnáváme zdravé svačinky. Zkoumali jsme rozdíly mezi různými pečivý (městy) a také másly (městy). Připravili jsme tvarohovou pomazánku s rajčaty (kuřaty) a salát se zelím (stavením) a jablky (městy). Snažíme se omezit sladké pití (stavení).

## OPAKOVACÍ PRAVOPISNÉ CVIČENÍ OD ZUZKY STAŇKOVÉ:

### Gradované cvičení:

- doplnit koncovky a vzory
- napsat ve větách vysvětlení, proč se paní doktorka ptala na dané otázky.

Paní doktorka se ptala na Kubíkovo dětstv\_.

Co dělá pro své zdrav\_?

Jestli chodí na procházky po pol\_ch?

Jestli cvičí se svými chodidl\_?

Jestli někdy zkoušel otužován\_?

Co je mezi jeho oblíbenými jídl\_?

Jestli hodně mluví nebo spíše šetří slov\_?

Jestli jí často cukrov\_?

Jestli rád cvičí se švihadl\_?

Jestli chodí na procházky do údol\_?

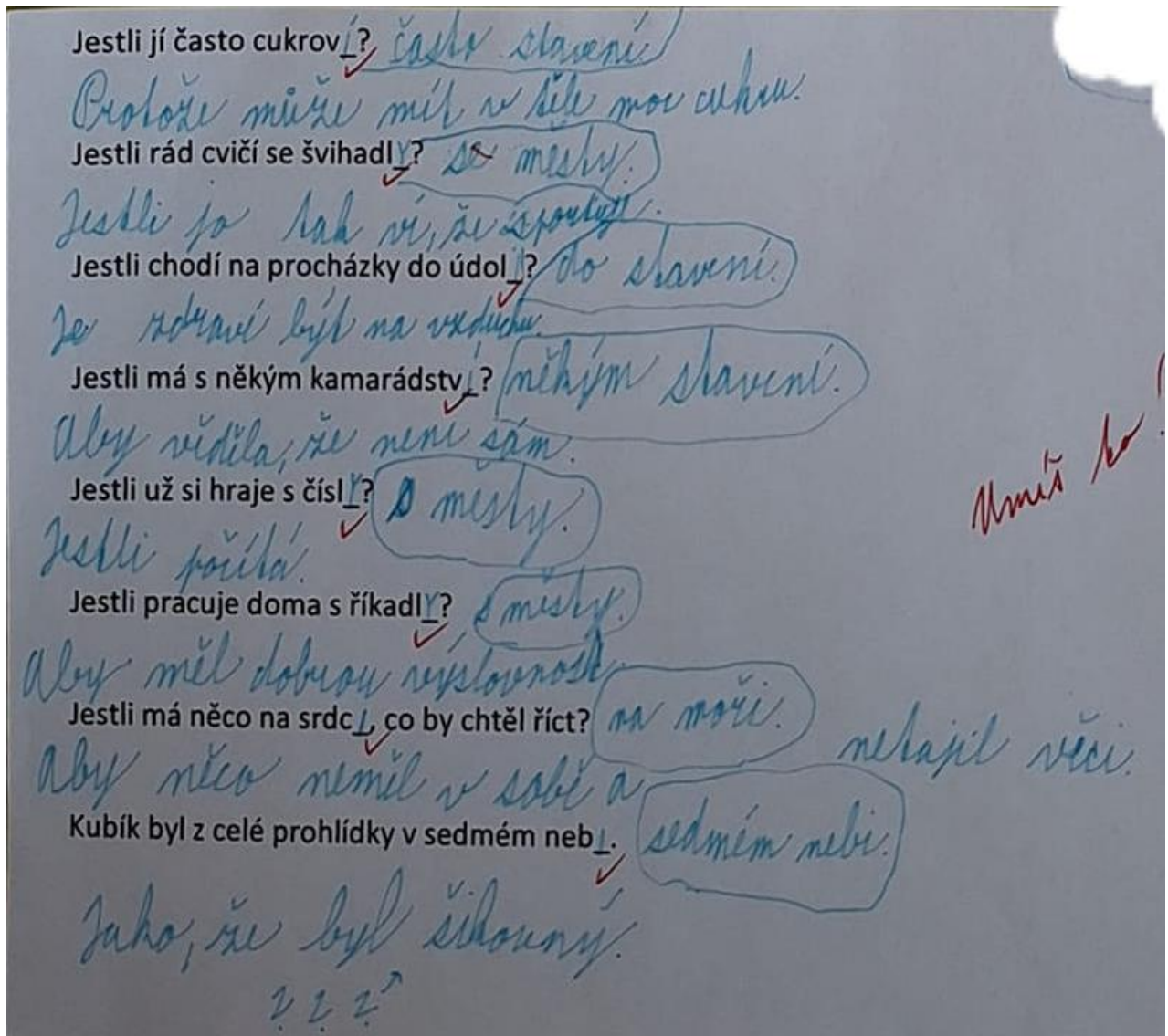
Jestli má s někým kamarádstv\_?

Jestli už si hraje s čísl\_?

Jestli pracuje doma s říkadl\_?

Jestli má něco na srdc\_, co by chtěl říct?

Kubík byl z celé prohlídky v sedmém neb\_.



K tématu je možné využít také opakovací cvičení na VS (ze starší učebnice Hanami)

1. Podtrhni vyjmenovaná slova po V a jejich tvary. Na linky dopiš VS, které patří k tučně vyznačenému slovu.

Ráno jsem vyrazil z domu. Do čekárny jsem vystoupal po starých schodech. Z ordinace MUDr. Vydry bylo slyšet bolestivé **zavytí** ..... Malý pacient tropil **zbytečný** ..... povyk.

Když vyšel ven, tvářil se provinile.

Vstoupil jsem do ordinace a vylezl na vysoké křeslo. „Koukám jako výr,“ říkal lékař. „Tak vyviklaný zub jsem dlouho neviděl. Visí jen na vlásku. Á, tady je kaz. Ten musíme vyvrtat.“ Polilo mě horko jako ve výhni. Zakvikl jsem bolestí a zub byl venku. Vytržený zub vypadal jako vidlička. Vrtání vůbec nebolelo.

„Dvě hodiny nejíst, **nežvýkat** ..... Na první plombu si budete chvílku zvykat,“ **vykal** ..... mi lékař. Pak se rozloučil: „Za půl roku na shledanou při pravidelné kontrole.“

Vystřelil jsem z ordinace a radostně **zavýskl** ..... Dalo se to vydržet. Příště už nad strachem zvítězím.

„**Poslyšte**, ..... vy, tam! Jestli nechcete mít se zuby trápení, každý den si je pečlivě čistěte! Jasně?“

*A) Označ slova s předponou vy-/vý-. Vyber si některé slovo a napiš ho s jinými předponami.*

## **Přírodověda: ČLOVĚK A ZDRAVÍ**

*CJS-CJS-005-ZV5-024 Využívá poznatky o fungování lidského těla k podpoře vlastního zdravého způsobu života, rozlišuje jednotlivé etapy lidského života.*

*CJS-CJS-005-ZV5-030 Uplatňuje respektující chování při navazování vztahů a orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování, obrátí se na důvěryhodnou osobu či instituci v případě pocitu ohrožení.*

V každém ročníku 1. stupně se už k tématu lidské tělo něco dělalo. Je třeba vyjít z toho, co žáci znají a přidat další kousek. Cílem není, aby děti perfektně ovládaly celou anatomii, ale aby se orientovaly ve vlastním těle a získávaly povědomí o jeho funkci, a hlavně o tom, co je bezpečné/nebezpečné pro zdraví. Nově bychom se měli ve 4. ročníku věnovat vývojovým stádiím lidského života a „sexuální výchově“.

**Lidské tělo: přírodověda Terezka:** doporučuji knížku **Pětiminutové příběhy lidského těla**.

Je to nová knížka z nakladatelství Svojtka. Některé ukázky jsou na

internetu (<https://www.svojtka.cz/petiminutove-pribehy-lidskeho-tela/>). Pomocí básniček se děti učí o lidském těle. Zaujalo mě to, že by to mohl být dobrý materiál na evokaci.

Básnička něco naznačí, něco řekne rovnou a děti by s tím mohly dál pracovat. Vytěžit z toho, co básnička říká, rozvinout náznaky a dohledat, co je dál k tomu bude zajímat.

**Lidské tělo nabízí hodně pokusů**, které se dětem moc líbí. Dělali jsme plíci (ukázka toho, jak funguje bránice), model ruky se šlachami, celodenní projekt na smysly, "rentgenové" zkoumání kostí a k tomu jsme měli první pomoc (jak nohu/ruku zafixovat, přenos zraněného; a pak klasiku - krvácení apod.). Udělali jsme i ušní bubínek. Soustavy jsme propojili s VV. video: <https://drive.google.com/file/d/1STkNtsy6XrwIWQUHp4GRsRfHTOg5uG68/view?usp=sharing>)

Téma by bylo zaměřené hlavně "pokusově", přičemž by se děti něco přiučily, ale to by nebyl základní cíl (pouze takový přidružený). Hlavní důraz by byl na těch pokusech, přičemž by se to mohlo propojit s čj - popis pracovního postupu a jeho realizace. Popis by mohl být pouze slovní, bez obrázků, potom zase třeba jenom obrázkový (popř. video) a děti by doplnily vhodný popis.

**Zuzka: další náměty k lidskému tělu**

zpracovat třídní knihu o lidském těle – každá skupina něco, práce dle kritérií, prezentace (výukové plakáty – moc často je neděláme, není již dle mého nadužíváno jako jinde na úkor snižující se kvality)

Vymyslet nějaký trochu „funkční“ model lidského orgánu – na youtube/pinterest jsou návody (plíce, krevní oběh,...) – může být také jako „výzva“ na doma, pokud ve škole není čas (příp. do světa práce, VV)

**Zuzka: Do světa práce** bych dala v tomto měsíci více námětů na tvorbu zjednodušených soustav lidského těla pomocí přírodnin (vhodné venku) nebo kuchyňských surovin (těstoviny, koření, semínka)

**Terezka Podholová:** Co se dětem strašně moc líbilo, bylo vytváření **kostlivce**. Je to trochu náročnější, ale dětem se to moc líbilo. Je na to potřeba černé tričko a černé legíny (obojí se "zničí"). Děti se do toho obléknou a bílou barvou přesně spolužákovi kreslí ty kosti na černé oblečení. Každý pak má svoji kostru na tričku a legínách. Hodí se to třeba na Halloween nebo na čarodějnice (které tedy budou až na konci dubna, tak by se tím trochu předběhlo...).

# KOSTRA

Kosti tvoří jen 12% váhy těla.

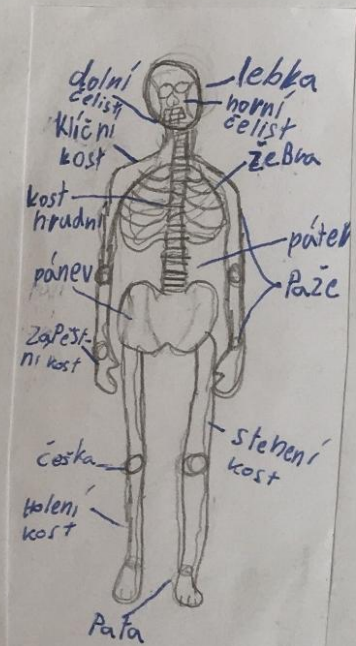
V lebce máme 29 různých kostí.

Čtvrtina všech našich kostí se nachází v nohách.  
Večer je každý z nás o 2 cm menší než ráno  
díky sesedání obratlů páteře.

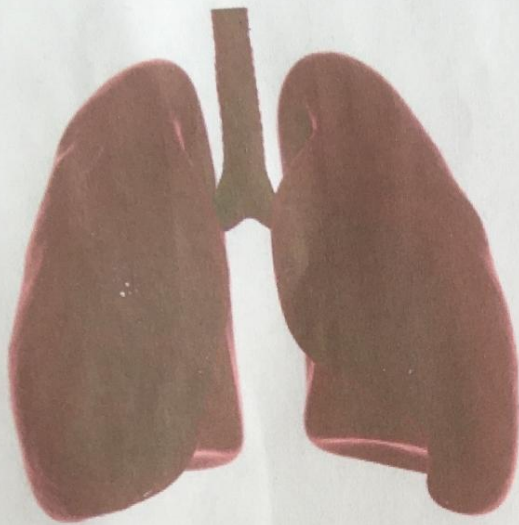
Kosti chrání naše orgány také zpevňují a drží tělo.  
V těle máme přibližně 207 kostí.

Díky kostím se můžeme hýbat.

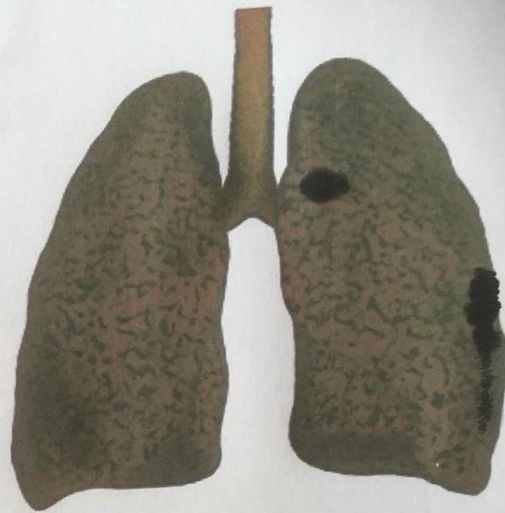
Na kostech drží svaly a šlachy.



plíce nekuřáka

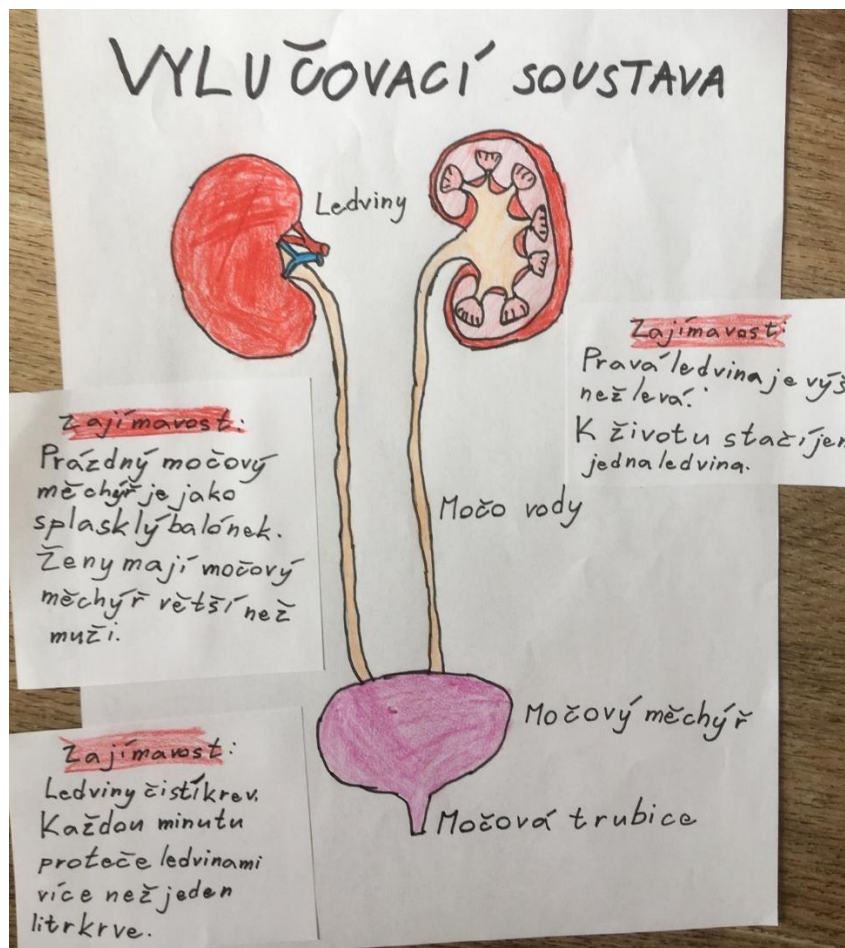


plíce kuřáka



Se poškození plic dojde u slabého kuřáka (5 ks cigaret denně) za jeden rok, u silného kuřáka (20 ks cigaret denně) za 9 měsíců.

Pokud přestaneme kouřit, riziko rakoviny plic snížíme na polovinu v porovnání s nekuřáky až po 10-15 letech. Už rok bez cigaret se projeví na celkovém zlepšení zdraví a snížení stáří. Kdo už jednou kouřil, nikdy nebude mít plíce jako předtím!



**Zuzka Staňková: K sexuální výchově** – četla jsem o tom nedávno v knize „Hry, síť, porno“ – autorka kritizuje, že ve školách se děti učí jen biologickou podstatu bez emočních souvislostí – tedy více si povídat o citech, vztazích, důvěře apod. Také autorka kritizovala, že se ve školách dětem řekne podstata vzniku nového života (spojení vajíčka a spermie), ale pravá podstata, jak se to děje, o té se raději mlčí + je třeba používat správné pojmy pro pohlavní orgány i pro samotný pohlavní styl, zavést slovo sex, milování... Nebát se toho. Nedávno jsem o sexu mluvila s Honzíkem, čerstvě 9 let. Řekli jsme mu naprosto vše, o pohlavním styku, jak probíhá, proč to tak je, jak to lidé vnímají a že tomu se říká sex. Vše přijal velmi pozitivně a byl velmi rád, že to nyní zná a rozumí tomu. A že může odpovědět dětem, které dost často říkají nesmysly. Mám v plánu to podobně udělat ve třídě – asi není třeba k tomu vymýšlet aktivity, každý učitel si to zařadí a zrealizuje dle své třídy. Můžeme použít vhodnou knihu (ty pro „puberťáky“ se mi zdají předčasné, na to mají ještě chvíli čas – ty děti na obálce mají cca 13 – 15 let), příp. encyklopedie o pohlavním životě pro daný věk. Co doporučuji – dělala to kolegyně u pátáků – měli přespání ve škole, běžně ho dělá celá třída. A nyní přespávali zvláště jen kluci a za týden děvčata. Večer si udělali takový třídní večírek, občerstvení a povídání o vztazích a o sexu, co vše je zajímavé. A ona je přitom provázela. Bylo to prý moc fajn, přínosné, zlepšily se vztahy, narážky na druhé pohlaví apod. Příští rok o tom budu uvažovat. Hodila by se k tomu i nějaká beletrie, ale v tom nemám přehled – něco smysluplného, kvalitního...

